

Masopustní masky

Podle knihy Aleny Vondrouškové: České zvyky a obyčeje (Albatros 2004)

MEDVĚD:

Medvěd patří k nejstarším a nejoblíbenějším maskám, její historie je mimořádně dlouhá. Masky je poměrně náročná a tvoří ji buď obrácený kožíšek, anebo oděv z pytlů, prošitý či omotaný slámou nebo hrachovinou – usušené stonky hrachu. Celou masku by měla korunovat medvědí hlava, slaměná čepice, případně slaměný ocas nebo zvonec. Medvěd většinou nechodí sám, ale spolu s medvěďákem, který ho vodí na řetěze a občas ho přetáhne býkovcem. Naoko ho tak trestá za neposlušnost. Žena a dívky z každého domu si s ním musely zatancovat – odmítnout nešlo, i když byl někdy příliš dotěrný a rozverný. Ženy při tanci často vyskakovaly vysoko, to aby jim vyrostl vysoký len nebo konopí. Hospodyně se vždy snažily medvěďům tajně odtrhnout kousek hrachoviny, kterou pak dávaly drůbeži, aby dobře seděla na vejcích. Medvědi se bránili tím, že mezi hrachovinu ukryli pichlavé trní, aby jim alespoň kousek „obleku“ zbyl. Mnozí se těší hlavně na oblíbený zvyk popadnout některou z přihlížejících dívek či žen a vyválet ji na zemi ve sněhu. Nenapadne-li sníh, bývají medvědi smutní, protože o tuto zábavu přijdou.

BRŮNA:

Jde o severočeskou variantu klibny. Představovala koně, který se spíš podobal žirafě, velbloudu nebo koze, na hlavě měla rohy. Jejím cílem bylo budit hrůzu. Často s ní chodil ještě společník, někdy v masce žida, který ji vodil na opratích.

ŽID:

Postava žida měla na hlavě cylindr, obličej kryly dlouhé vousy, přes rameno byl přehozený ranec nebo pytel, mohl mít i hrb. Oblečený byl do dlouhého kabátu nebo do střapatého kostýmu z barevných odstřížků. Židé patřili k maskám, které vytvářely chaos, a jejich chování nebylo zrovna laskavé. Kdysi dávali každému na potkání šňupnout a požadovali za to peníze, kdo nedal, dostal ránu pytle. Také rádi smlouvali a prodávali, často něco, co předtím ukradli. Jinde zase děvčatům prodávali tkanice a pentle, měřili a stříhali dřevěnými nůžkami. Moc jim to nešlo, a tak raději píchali děvčata do rukou. Také dnes nabízejí tretky nebo se vnucují jako holiči, ale zaplatit chtějí pořád.

BÁBA:

Často chodí s Židem, většinou nese v nůši na zádech dítě. Objevuje se ve dvou variantách. U první je dítě vycpaná loutka, ozdobená pestřími záplatami, postavu báby tvoří maskovaný člověk. Ve druhé variantě vyčnívá člověk z nůše a představuje dítě, zatímco vycpaná je naopak postava báby, připevněná v předklonu na přední část nůše.

NEVĚSTA:

Vedle báby patří k nejstarším formám masek, kdy se muži převlékali za ženy.

MASOPUST:

V některých průvodech bývá maska Masopusta centrální postavou. Jeho kostým je zhotovován ze spousty barevných odstřížků látek – čím pestřejší, tím lepší. Na hlavě mívá červenou čepici či klobouk. Role Masopusta končí špatně – většinou oběšením nebo utopením, případně jinou formou „smrti“.

LAUFR:

Představoval biřice s papírovou čepicí a často chodíval před průvodem od chalupy k chalupě a zjišťoval, zda tam budou maškary vítány. Bylo-li zavřeno, práskal žilou nebo holí na vrata, a pokud se neotevřelo, dal ostatním znamení, že tento dům obejdou.

POHŘEBENÁŘ NEBOLI SLAMĚNÝ:

Bývá oblečen do masky ze slámy nebo hrachoviny. Dříve se tato maska mohla vyrábět i ze lnu. V jedné ruce držel rožeň, na který napichoval výslužku, ve druhé karabáč nebo bič. Někde mu přihlízející rozbíjeli o záda staré vyřazené hrnce. Dnes mívá maska vyčerněné tváře a v ruce bič, oděv se vyrábí ze slámy.

TUREK:

Turci byli většinou čtyři, dva modří a dva červení. Vysoké čepice s pentlemi mívají ozdobené krepovými růžičkami, oblékají si bílé rukavice, bílý šátek a jezdecké boty. Hodně tancují, a proto se do těchto masek nejčastěji oblékají mladí chlapci.

RAS:

Skuteční rasové byli ještě v 19. století pro každou obec nezbytní. Likvidovali zdechliny, působili jako dnešní veterinární dohled, někdy léčili i lidi. Ras mívá bílý oblek s červenými knoflíky a doplňky, někdy škrabošku a doktorský fonendoskop. Léčí, rozdává tablety, ale jeho nejdůležitější úlohou je poprava kobyly nebo jiné masky na závěr průvodu.

KOMINÍK:

Na sobě mívá typický kominický oděv a nosívá žebřík. Prohledával pece a sporáky, jestli tam hospodyně nezapomněla pekáč s nějakou dobrotou, co našel, to zabavil. Dnes se soustředí spolu s některými jinými maskami na mazání přihlízejících černotou ze sazí a oleje, občas je polévá voňavkou.

KLIBNA:

Nebo také šiml, kobyly, koníček. Většinou je k vytvoření masky potřeba dvou lidí – jeden dělal hlavu a přední nohy, druhý se opřel o prvního, a dělal hřbet, zadek a zadní nohy. Přes sebe měli plachtu a hlava bývala vyrobena z plátna vycpaného senem. První ji měl nasazenou na hlavě. Také mohla být upevněna na dlouhé tyči, kterou držel ten první. Někdy byl pod maskou jeden člověk, pak byla kobyly dvounohá. Mohli ji doprovázet kozlíci, případně žid.

KAT:

Mívá podobnou úlohu jako ras, právě tak se v této roli objevuje soudce, případně kněz.

SMRT:

Oblečena do bílého hábitu, na obličejí má strašidelnou masku a v ruce kosu.

ŘEMESLNÍCI:

Námětem masek bývají běžné profese a povolání. Objevují se řezníci, holiči, kadeřnice, lékaři, dráteníci...

MASKY V UNIFORMÁCH:

Většinou hasiči, vojáci všech možných podob včetně husarů a dělostřelců, nově strážníci a policajti.

HUDEBNÍCI:

Průvody doprovázejí muzikanti se svými nástroji, tentokrát skutečnými a hrají. Často chodívají za lafrem v čele skupiny. Složení kapely může být různé a odpovídá místním tradicím nebo vkusu. Hraje se lidová hudba stejně jako i zcela moderní repertoár.

K dalším maskám patří např. **rybníkář, perchta, mouřenín, mládenci či šaškové.** Objevují se i démonické postavy – **čerti, hastrmani, čarodějnice, černokněžník, různé příšery a obludy.** Také postavy z pohádek, dětských knížek a filmů jsou v dnešní době oblíbené, ať už je to **princezna nebo král, Sněhurka, kašpárek, Krakonoš, Pipi Dlouhá punčocha nebo včelka Mája v doprovodu Hurvínka.** Také skupina masek, která reaguje na aktuální dění doma i ve světě, na skandály a zajímavé osobnosti.